

DiZbi.HAZU | Digitalna zbirka i katalog Hrvatske akademije znanosti
i umjetnosti

Preuzimanjem digitalne kopije pristali ste na uvjete korištenja

<https://dizbi.hazu.hr/a/?terms>

Zapis je preuzet s web adrese

<https://dizbi.hazu.hr/a/?pr=i&id=173204>

**O pjesničkom radu Iv. Trnskoga : [Proslava
dvadesetogodišnjice počasnoga člana Ivana viteza
Trnskoga dne 30. travnja 1909.] / F. Marković**

<i>Autor</i>	<u>Marković, Franjo [autor]</u>
<i>Stranice</i>	264 – 287
<i>Osobna predmetnica</i>	<u>Trnski, Ivan</u>
<i>Jezik teksta</i>	<u>hrv – hrvatski</u>
<i>Vrsta građe</i>	<u>članak</u>
<i>Licencije</i>	<u>PDM</u>
<i>Baza</i>	<u>Središnja knjižnica HAZU</u>
<i>Dio od</i>	<u>Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti : za godinu ...</u>
<i>Svezak</i>	<u>1908. Sv. 23</u>

žuje svaku pažnju, da Akademija sastavi odbor, koji bi sabrao i u rječnik poređao riječi tuđice, pa preporučio gdje koje već prihvaćene naše zamjenice ili domislio se novim boljim izrazima, ne bi li se tako postiglo, da bi se naši pisci okanili navalne porabe tuđica. Čitava je rasprava pisana s nekom mladenačkom živahnošću, kojoj se nitko ne bi nadao u čovjeka, koji stupa u 90. godinu života. Ljubav za materinsku riječ, želja, da se očisti od svega, što je nagrđuje, zanosi ga i u godinama, koje je rijetko komu dano i doživjeti. A kako da ne zanosi nas mlade! Neka sijedi svečar danas, na dan svoje slave znade, da sjeme, koje je on sijao, nije palo na neplodno tlo, neka čuje, da djelo, koje je on započeo, nastavljamo mi, a iza nas nastavljat će ga drugi od koljena do koljena, ali da će se vazda harno spominjati njegovo ime kao ime onoga, koji je u teško vrijeme, kad je bilo posla najviše, a poslenika najmanje, budio mar za čistoću i pravilnost književnoga jezika hrvatskoga. A ja sam sretan, što mu na dan rijetke njegove slave u ime svih onih, koje je on toliko decenija upućivao, kako valja hrvatski pisati, mogu sa zahvalnim srcem doviknuti iskreno: Živio!

III. O pjesničkom radu Iv. Trnskoga.

Čitao dr. F. pl. Marković.

I.

Svetčani zbore!

Svjetska književna poviest zna za malo kojega pjesnika, koji je doživio svoju devedesetogodišnjicu, ali — koliko sam mogao obaznati — ne kaže ni za jednoga, da je u svojoj devedesetoj godini još pjevao pjesme žive, krepke, krasne. Ovu izvrstinu udielio je viši promisao našem velikomu svetčaru; on mu je dao izvanredan dar, da pjesničke umijeće nadpuno spoji s umie-

idealnost i realnost. Ta spojevina, ta odlična osobina njegova, bijaše i jest, pod okriljem promisla, čuvarica njegova pjesnikovanja i vjekovanja.

Prije sedamdesetak godina, prigodom njegova rodoljubna puta po Dalmaciji, zvalu ga najmladjim apostolom ilirstva, a danas, kako jur od mnogo godina, klanjamo se njemu najstarijem u dobom, ali srcem i pjesmom još udilj mladu apostolu ilirstva i s njim skladnoga hrvatstva.

Za toli izvanrednu duševnu i tjelesnu krepčinu harni smo i njegovu rodnome domu u pitomoj Rači, blagim uspomenama u tom domu, i junačkome biću hrvatske Krajine, koja, prije nego što će završiti svoje mnogovjekovno osobito junakovanje, skupi u njem, u vjernome i odličnom sinu svome, svoju uztrajnu snagu, da on, kao vojvoda njezin na prosvjetnom borištu, upravlja i dalje njezin nepobjedni stieg. Na pogledu takovih događajnih sveza nagovješćujemo viši znamen njegova slavlja: veliki svetčar svedjer njegovaše i još njeguje živu poeziju, svedj pjevaše i pjeva pjesmu života, crpenu iz života narodnjega i namienjenu opet životu naroda, čestitosti naroda, njegovoj časti, slobodi, blagoti, napredku i slavi. Jer njegove pjesme ne bijahu titrèike fantazije, nego čini njegova i narodnjega života, darovi njegova dobrotvorna srca narodu, za to je — tako slutimo smjerno — njega nadario promisao izvanrednim životom. A njegovo pjesnikovanje i živovanje ne bijaše svagda lako i lagodno, nego često bijaše priegorno, mukotrpno, pogibeljno: teški jadi narodni, junačko stradanje, nalažahu oduška u njegovu pjevu; mnoge nedaće narodnje, ljute boli rodoljubne oglašahu se s njegovih pjesničkih žica. Ali bogoduhi pjesnik svagda pobjedjivaše sve tegobe, i do-

samonikloga pučkoga govora, životnom čudorednom mudrinjom pučkih poslovice, mironosnom krasotom zavičajne prirode. Takovoj poeziji, skladnoj s bićem narodnim, izjavljanoj najbiranijim narodnim govorom, zbiljnoj, životnoj, mudroj, u drugu ruku poletnoj, požrtvovnoj, nebosežnoj, bijaše svega vieka i danas je vojvodom naš slavni svetčar. Hrvatskome narodu, a navlastito književnikom njegovim, daje utjehu i nauku svetčarev život, koji bijaše gotovo neprestana pjesma za narod i gotovo neprestan rad za narod, onako, kako i sam naš narod, gdje je starinsko biće svoje sačuvao, pjeva radeći i radi pjevajući. Našega svetčara pjesma idjaše i ide po domovinskom svijetu onako, kako u narodnoj poslovice pčela ide po cvietu, da sabire med, ne sebi, nego skupnoj košnici, domovini svojoj. Njegovih je krasnih pjesama, kako i dobrotvornih djela njegovih, — da kažem dopunjavajući ovu riječ njegova umnoga slavitelja, Milivoja Šrepela, — bez broja kano cvieća po polju. A radi nerazstavne im sveze sa životom pjesnikovim, mora se moj današnji kratki razgled po nebrojenih pjesničkih umotvorih svetčarevih ticati i slavnoga vjekovanja njegova.

II.

Čim god. 1835. osvanu Gajeva „Danica“, naskoro se javi u njoj svojimi umotvori i naš slavljenik, tada 16-godišnji djak završnih gimnazijskih razreda, pa zatim slušalac 1-a filozofskoga tečaja u Zagrebu, miljenik svojih profesora i drugova. Gaj i Rakovac i Ivan Mažuranić s hvalom i svjetom primahu njegove prvenice pjesme godinâ 1836. i 37., prigodnice, ali srca izjavnice. Od 1838. do 1841. nastavi, razmače i usavrši svoj pjesnički rad, učeći na gradačkom sveučilištu upravne nauke s

tiku (prof. Muhara) i slovensku književnost (prof. Kvasa), i mило družeci se sa slovenskimi rodoljubi, rječit vjestnik ilirstva i dobrovoljni učitelj čistoga jezika hrvatskoga, kojemu predobi i pjesnikinju Dragoilu Jarnevićevu i u kojem bijaše svjetnik Vrazu, što no njemu šiljaše iz Zagreba svoje „Djulabije“ na pregledbu.

Svršivši nauke u Gradcu započe krajišku upravnu službu u Petrinji, a prvim mu glavarom bude Mojsija, Baltić, vještak upravni, pravi rodoljub i prijatelj naroda. Njemu posveti ugledni već tada pjesnik svoje prvo djelo „Pjesme“ godine 1842.; bijaše to skup malo ne svih njegovih pjesničkih umotvora počam od 1835. pa do tada. Ovo krasno djelo navješćuje, kao zora dan sve potonje, dašto sve više usavršavano, pjesnikovanje njegovo, to glede uzoritih misli i smjera, to glede velikoga umieća u jeziku, u metrih, u srokovih. Prva u zbirci pjesma, oda „Vila ilirska“, kaže pjesnikov rodoljubni i prosvjetni program, koji je on dotjerivao i provodio svega vieka svoga, ovako: „Sve što je liepo, dobro, istinito, što je uzmožno, junačko i vriedno, to, u krasno odielo uvito, vila ilirska žudi kazat ti zajedno“; ona mladiću kazuje svetinje roda, junačke djedove, pak umjetnosti cieniu, mir u slavi s poklikom „rod svoj ljubi“, pa molitvu Višnjemu; takav u srcu božji plamen učinit će, te ne će biti „pröpâda naroda, domu bit će sret-nija zgoda“. Druga oda, uzvišena poleta, nazvana „Braći Ilirom“, veliča pobratimsku slogu ilirskih grana, koju zapodjede Hrvat — pod okriljem baštinjenog državnoga sklopa, gdje je „sveto zvanje“ „stajati uz svoj jezik, uz svoju slobodu, pravo“, pa tako „stić će svaki narod blagostanje.“

U zbirci je odmah druga po redu „Sinovska uspo-

dopunja i trećim ljubljenim bićem — u čuvstvenoj pjesmi „Sinak majci“, gdje pjeva, da bi najveća blaženost pjesniku bila u onom blagoslovu, koji bi majka — i rodjena i domovinska — dala njegovu spoju s odabranicom srca njegova. Ovoj je posvećen niz ljubavnih pjesama, koji se razvija kao nekim uvodom, pa zapletom i razpletom. Uvodne pjesme, nježne i srdačne, kriju ime drage, tek nagovješćujući ju, da je ona „angjeo sa ilirskog neba“; sredinu i zaplet čini stručak od 5 šalnih pjesmica o dvjema tudjinkama, koje misle, da njih naš pjesnik pjeva, dok pjesnik ne prokaže pravo ime; razplet i konac niza slavi ljubljenu Slovenkinju, te završuje, da je njemu sve u svijetu dom i odobrana draga. Osobite su i za sav potonji pjesnički rad slavljenikov obilježne tri pjesme, reć bi domadarke, živo prikazujući i slaveći svaka po jedan pučki liepi običaj od starine, vriedan, da se i u višoj prosvjeti narodnoj užuiva. Prvoj je naslov „Smilje i kovilje“, a misao joj kaže prva kitica ovako: „Tebi, cvieće, rodu mome mило, tebi, krasno smilje i kovilje, koje si mi majci drago bilo, koje kod nas milim se pošilje, tebi iz dna srca mog mladjana budi pjesma ova izpjevana.“ Drugoj pjesmi, jednako uzoritoj, a sastavom osobito sretnoj, motiv je liepo pučko prirečje: „Ako bog da“. Treća, sastavom krilata popievka, slavi običaj pučkoga propjeva „oj“, napose, kako se njime izjavlja ljubav naroda za prirodu, a nada sve ljubav njegova za svijetao mač, za rod i krasne djeve, pa na koncu pjesnik svoju dragu pozdravlja takovim propjevom. Opet posebice su dvie glasovite popievke, miljenice mladosti i naše i nekoliko jur naraštaja, „Pjesma brodarska“ („Oj, talasi mili, ajte“), izvrstna kompozicijom uz idealni sadržaj: Bog, dom, porodica. Drugoj je naslov „Pjes-

tirića i šuši svojimi onomatopojami. U vrst romance i balade, koju naš slavljenik poslije njegovaše toli obilno i slavno, ide jedna, ali vriedna; naslov joj je „Čudan običaj“; dražestnim sastavom kroja umjetničko-narodnoga prikazuje, kako se dvoje dragih dariva cviećem. Njekoliko pjesama spada u vrst prigodicâ, koju će poslije u velike njegovati naš slavljenik; jedna od njih, iz god. 1837., na skoro bude prevedena na česki. Ima i niz domišljatih zagonetaka, koju će vrst i poslije njegovati naš slavljenik. Osim izvornih ima povorka izvrstnih prievodnih, medju njimi osobito krasni prievod Schillerova „Zvona“, primljen najvećom pohvalom vrstnih sudija; ipak dotjerivaše naš slavljenik prievod „Zvona“ drugom i trećom preradbom u razmaku od mnogo godina.

Upravničkim radom od g. 1842. do 1844. privodio je u životnu zbilju svoj pjesnički program: istinu, dobrotu i ljepotu, neumornom pomnjom nastojeći oko čestitosti, prosvjete i blagote puka. Dok kod Divuške satnije (u Pounju) služaše, bijaše četnikom u Kostajnici Gjuro barun Jelačić, slavno ime, koje će se s pjesnikovim združivati svega potonjega vieka, a u Podovih bijaše satnikom Bosanac, vrstan pjevač i napravljac napjeva, te naš pjesnik za nj tvoraše nove davorije: to prijateljstvo, pa slavne uspomene sela Zrinja, pa vrednoća puka i uspješni rad za puk — sve to, uz vjeru uztrajnu i nadu glede željkovane Slovenkinje, sastavljaše sreću pjesnikovu. Iz Divušâ, gdje je jur tada ugledao njeke motive svome mnogo kašnjemu romantičnome epu „Ani Lovićevoj“, dodje g. 1842. u Glinu k štopu I. banske pukovnije; ovamo poslije dodje za pukovnika Josip barun Jelačić, kojemu na čast spjeva glasovitu „Ljubimo te, naša diko“. Kod posvećivanja novih

svetnu besjedu rodoljubnoga župnika Marića i uz govor Jelačićev, otisnute i njekeje prigodne pjesme našega slavljenika, pa i ona glasovita „Oj Banovci“, koja uskladana postade najmilijom koračnicom u krajiških pukovnijah. U Glini sastaviše pod okriljem pravdoljubna i napredna četnika, baruna G e r a m b a, ljubitelja fran-ceske poezije, naš slavljenik i nekolicina mlađjih časnika slobodoumno društvanice, koje se odrješito protivljaše nepodobam u javnih poslovih, a spomen i učinak onome drugovanju javi se u nekih pjesmotvorih svetčarevih, pa i u humorističnom epu, koji izadje g 1844., a jedini je te vrsti u našoj knjizi; naslov mu je „Zvekan opet na svijetu“. Ep ima osam spjevâ, uvodni i 7 ih nazvanih po danih tjedna; u desetercih je, u sroku su po dva posobca, počesto su srokovi neobični a savršeni, protkan je zgodnimi narodnim poslovicama, jezik je biran narodni, najpače šalne mu osobine, a gdješto se upliću šale u mješavini latinskih ili inih tuđjih rieči s hrvatskimi, ili u dijalektu kajkavskom ili u lokalnom smiešnom izgovoru štokavštine. Duhovitim šaljivim slogom, gdjekojom parodijom a s rodoljubnom svrhom šiba ep glavne poroke tadašnjega našega zagrebačkoga društva, navlastito smiešno povadjanje za tuđjimi jezici i navikami; ali uz taj koreći podsmieh glasi se i sjetna rodoljubna briga i čeznuće pjesnikovo za dalekom dragom.

U jednom spjevu preporuča pjesnik pravi prosvjetni i naučni način; taj nije formalnost latinštine, nego realnost prirodnih znanosti, pa zorno upoznavanje svijeta i ljudstva, pa prisvajanje živih jezika svjetskih, pa estetika, a osobito oplemenba srca; glede toga kaže pjesnik: „Um i srce naobrazit treba; jer bez srca mjesto angjeo neba vrug ćeš biti i rodu i domu, prokletstvo će sliedit tragu tvomu“. Poslije satiričke prikaze o lako-

umnoj ljubavi slavi pravu ljubav ovako: „Oj ljubavi, iskro ti nebeska, kô m na zemlji nebo nam se ljeska. koja kriepost ôbîcâš nam dati i u svietu sveg si liepog mati“ . . . „Jednog puta ja sreću okusih, koju ćute čisti raja dusi, jer djevojče ljubljah raju slično, glasom slavno, a dobrotom dično; raj mi ona i sve blago bjaše, a u meni pokoj ona imaše.“ Završni spjev počinje slikom željkovane pjesniku obiteljske sreće sa žudjenom dragom. Zatim prikazuje vieće glavnih ilirskih pjesnika u Narodnom Domu; svakoga slavi jezgrovitom oznakom njegove izvrštine, a ime svakoga naznačuje domišljatom igrom u rieku; svaki pjesnik kazuje svoj savjet, kako „da pjesništvo dičan mah dopane i prosvjetu razstre na sve strane“. Zatim mladi pjesnik, dašto na usta svoga gosta Zvekana, iznosi pred odlično vieće šalnu ocjenu o pogrješkah to oblikovnih to sadržajnih u pjesmotvorbi, pa okrenuv u zbilju, zahtieva ovo troje: jasne misli, blage ćuti i ćudorednu svrhu. (Ovih dana s radošću čitasmô gotovo iste zahtjeve slavnoga ruskoga starca Tolstoga). Pjesnička ozbiljna sjednica završuje se šalnim prizorom, deklamacijom baladne parodije, koja pjesnikova gosta Zvekana spravi opet u grob; pa njegovim pokopom u Brubnu šalno se završuje ep.

Naš slavljenik nastavljaše upravnu službu u raznih banovinskih mjestih, poimence u Gorah, u Maji, u Vrginmostu, na sreću i tamošnjega puka i hrvatskoga književnoga jezika, kojemu on svuda po Banovini te svih onih godina pridobivaše izvrštine i krasote najljepšega štokavskoga govora; ujedno crpaše iz tamošnjega života pučkoga i častničkoga gradju i povode za mnoge svoje potonje novele i pjesme. Kad god. 1848. Josip barun Jelačić bude imenovan banom, udesiše mu oproštajno

za tu prigodu govore, a s narodnim zaglavkom: „Što Bog dađe i sreća junačka“, pa to postade obiježnim banovim upiskom na slikah mu. K banskim konferencijam za preustrojb u prave u Krajini pozva Jelačić u Zagreb i našega slavljenika, koji, vršeći bilježništvo kod onoga viećanja, pokuša izhoditi, da bi se odmah uveo hrvatski jezik u sve grane krajiške uprave; tada spjeva proslavne pjesme i banu i Metelu Ožegoviću. Vrativ se opet u svoje tadanje službovno sielo, Vrginmost, opravljaje velik upravni posao za vojsku radi rata, a dostade se nekriv i sukoba, kojemu kratkotrajne posljedice opisa mnogo godina poslije, u pripoviesti „Kod profuza“. God. 1850. 7. srpnja dočeka sreću života, uztrajno žudjenu jur deset godina. Gradačke pjesme njegove Slovenkinji Mini sada postadoše zbiljnim životom: vjenča se u Jelšanih, u Istri, s Vilhelminom, sestrom odlična goričkoga rodoljuba, odvjetnika dra. Lavriča.

God. 1852. po preporuci Petra Preradovića, koje će ime biti trajno u slavnem spoju s imenom Ivana Trnskoga kao dvaju naših Dioskura, bude pozvan banom Jelačićem u Zagreb k odjelu krajiške uprave, pa tuj ostade do g. 1854. Iz onoga je doba niz krasnih njegovih umotvora, izašlih ponajviše u „Nevenu“; amo ide uzorna sastavom i prikladnošću za deklamaciju pjesma: „To bi liepo, krasno bilo“, pa uzorni prievod českoga „Kraljodvorskog rukopisa“, pa jednako uzorni prievodi iz ruskoga, poimence Puškinova „Kavkazkoga zarobljenika“ i „Bakčiserajskoga vodometa“, pa Deržavinove ode „Bogu“. Medju izvornimi pjesmami znamenita je kriticica „Peru pjesnikovu“, što je plamenit program pjesnikov; radi te pjesme dađe ga staviti pod iztragu bečki ministar policije, ali ga je ban Jelačić štitio, a

Iz Zagreba dodje 1854. god. po želji pukovnika Antuna baruna Benka k 1-oj banskoj pukovniji u Glinu, gdje ostade do 1858., a srećom za hrvatsku knjigu nadje se tuj opet s Preradovićem. Uz velik upravni posao pisaše za „Neven“; medju inim prevede Puškinovu pripioviest „Plemkinja seljakinjom“; Šulku za „Rječnik“ davaše gradje i izpravaka iz svoje obilne zalihe krasnih narodnih rieči i rečenica, koje bješe po svoj Banovini kroz više od deset godina sabrao pamćenjem ili zapisom, a pjevidruga Preradovića svjetovaše glede jezika. Naš slavljenik označi u vlastitom vjekopisu umno druženje skladne četvorice: Benka, Preradovića, brata sa sjevera Bloudeka, i sebe, ovako: „Ne može biti zabavka ugodnijega i plemenitijega od takovih domjenaka“. A ja ću naslutiti, da je iz onakova umna i ugledna druženja nikla mnoga tankočutna i duhovita, psihologijski istinita prikaza u potonjih novelah i pjesmah slavljenikovih. God. 1858. bude premješten u Mitrovicu, sielo petrovaradinske pukovnije, gdje se za svoje upravljanje zadobi najveću priznaju od svih 12 satnija pukovnije i od pukovnika Pavelića. Ovoga nasliedi Benko; i tako se kao pravdom providnosti opet sastase glinski prijatelji. Od kolovoza one godine do pod kraj 1860. bijaše upravnim kapetanom u banatskoj Biloj Crkvi pod pukovnikom Aleksom Kukuljevićem; tako upoznade i svojim uzornim upravnim radom unapredi i taj najiztočniji dio Vojne Krajine. U Biloj Crkvi nastavi započeti jur prije svoj znameniti prievod Puškinova „Onjegina“; ovdje spjeva krasnu odu „Slava mladosti;“ spjeva niz uzoritih pjesmica za mladež, namienjenih čitanci pučkih škola; objavi u Novosadskoj Danici nekoliko umotvora svojih, medju inim izvede iz pučke priče srbskih Podunavaca humorističku pjesmu krasno umjetničkoga sastava pod imenom

„B a b a k a j“; obradova pjesmom klanjalicom i Šulka i Zmaja Jovanovića. Za službovanja u Bieloj Crkvi bude pozvan u Beč k povjerenstvu za izradbu zakonskih upravnih preinaka u Krajini, i tuj se spojiše s njegovim opet dva slavna krajiška imena: na čelu povjerenstva bijaše Josip barun Filipović, a članom Zastavniković, slunjski pukovnik. Koncem 1860. godine bude po želji svojoj premješten u Karlovac k upravi slunjske pukovnije, pa i ovdje, kako svagdje, uredi i usavrši upravno poslovanje na veliku korist puka.

Doba njegovo u Karlovcu sjajno je njegovim pjesničkim radom, a znatno i javno-političkim, kojemu su opet posljedci u književnom njegovu radu; bijaše Josipu Filipoviću sekretarom pri narodno-crkvenom srbskom kongresu u Srijemskih Karlovcih, poslije ga za hrvatski sabor izabra svojim zastupnikom slunjska pukovnika, a sabor bilježnikom i članom adresnoga odbora, kojemu bijaše on uresom uz Račkoga, Mrazovića, Perkovca, pa se s njima i sa Strossmayerom sprijatelji za vazda. Obilan je i sjajan njegov pjesnički rad onoga doba, u kojem se iztiču „Kriesnice“, velik umotvor lirske vrsti ljubavne i rodoljubne, pa dva epa: vjersko-povjestni ep o slavenskim apostolima Ćirilu i Metodu, i herojski povjestni ep o sigetskom junaku Nikoli Zrinjskom. U karlovačkom „Glasonoši“, kojemu on bijaše duševnim temeljnikom, sinuše g. 1862. njegove „Kriesnice“, bez njegova imena, a s imenom g. 1863. sabrane u I. knjigu; II. knjiga „Kriesnica“, kojoj je rodište u Karlovcih i Zemunu, izadje g. 1865., a treći im dio mnogo poslije, istom g. 1881. Pojav prvoga diela „Kriesnica“ pozdraviše s uzhitom naši književni prvaci. Preradović, pitajući za ime pjesnikovo, još neočitovano, nazva ih najboljimi našimi pjesmami novoga doba; Sređić, napisa o njima, da su pisanje od 50. dielomata

kojim je na čelu pjesma kao alem-kamen dragi; u slovenskih novinah Ivan Macun kaza, da po visokih mislih, po dubokih čustvih, po rodoljublju žarkom i razbornom vriedi ovo djelo kao malo koje u jugoslavenskoj književnosti. A ja, složno sa Šrepelom i Tomićem, kažem, da I. dio „Kriesnica“ prikazuje uzor kćeri Juga (pjesme i jesu posvećene „Hrvaticam, Srbkinjam i Slovenkam“), uzor svakom ženskom izvrštinom i rodoljubljem; uzor pjesnikove ljubavi, uzor krasne djevojke domorodke, kućanice, razumnice, bogoljubnice. „Kriesnice“ su lirsko-didaktične pjesme, skroz izvorne zamišlju, sadržajem i oblikom, obilate milinom, srdačnošću, jednostavnošću. „Kriesnicami“ pjesnik provodi u lirsko-didaktičnoj vrsti svoje načelo, da je pjesničkoj umjetnosti zadatak: istina, dobrota, ljepota, a tako, da dobrota rukovodi i za sobom povodi istinu i ljepotu; u „Kriesnicah“ je ta dobrota svietao obraz i radina ljubav za domovinu. Psihologijska njihova istinitost u tom je, što im se očito pozna, da su varnice iz srca pjesnikova, zbiljni doživljaji njegovi. I u „Kriesnicah“, kako u svih njegovih glavnih umotvorih, postaje pjesnikov život pjesmom, pa za to je i pjesmi njegovoj težnja i svrha, da postane životom. — U drugom se dielu „Kriesnica“, 1865., nastavlja sjaj i žar prvoga, a pridolaze odjeci pjesnikovu boravku u Sriemu i susjednih krajevih; u trećem dielu, koji na prekide izlažaše u beletrističkih časopisih, a skupljen izadje tek g. 1881., nižu se pjesme raznim gospodjam i djevojkam iz triju grana jugoslavenskih. Tako sva tri diela „Kriesnica“ zajedno obuhvaćaju sve grane i krajeve i slojeve našega naroda, pa su u III. dielu klanjalice i dvjema odličnim moslimskim Bosankama: Kapetanović-aginici i Fadil-pašinici. U dopjevku kaže pjesnik svoju veliku

Bože, duši sjaja samo smjeru uzvišenu, u sreću nam zavičaja“.

Iste godine 1863., kad se naš sviet razblaživaše lirskimi dragotami „Kriesnicâ“, dariva ga naš slavljenik i epom o blagoviestnom radu solunske svete braće Cirila i Metoda, preznamenitih za svu prosvjetu i poviest slavensku. Krasni ep prikazuje u pet spjeva, razvojem peterodjelnim poput dramskoga, rad blagovjestnikâ najprije pripravi te kod neslavenskih naroda, a zatim (u II. spjevu) u Rastislavljevoj kneževini Moravskoj, pa njemački odpor poradi slavenskoga jezika za sveto pismo i za službu božju; pa (u III. spjevu) pohod braće u Rim, gdje oni, suzbivši objede neprijateljske, slave slavensko crkveno slavlje, ali u brzo Ćirila smrt stiže i dirljiv mu se pogreb čini; pa u IV. spjevu, kako sam Metod širi blagoviest i slavensku službu božju kod panonskoga kneza Kocelja, kako se njoj i u hrvatskoj državi začne pobjeda, kako Metod ponovi djelo u Moravskoj, ali tuj nesretni upor Svato-plukov proti knezu Rastislavu baci u tamnicu blagovjestnika, a kneza u sljepoću i sužanjstvo, dok se Svatopluk ne pokaja i ne obrati te Metodu nadbiskupsko pastirstvo uzpostavi i proširi; u završnom (V.) spjevu svetčano pristupa u Velehradu česka knežija (Borivoj i Ljudmila) pod okrilje blagovjestnika Metoda, koji zatim po treći put ide u Rim i opet se ondje brani i obrani od njemačkih objeda. Jezgrovitom jednostavnošću kaže pjesnik: „Tako svetac svetinju izbavi. Trudoljubno, hrabro izvojeva, svete knjige da nam Rim odobri i sloviensko liepo bogoštovlje, i da nitko više vlastan ne bi napadat nam tu svetinju staru“. Pri kraju prikazuje se posljednje sveto djelovanje Metodovo u Moravskoj i posljednja mu služba božja u oči slućene smrti; pjesnik

oprosti, blagoslovi kneza posebice, blagoslovi narod, učenike, a ovijem jošte svetac reče, da ne dadu muževno si srce nikakvijem prestrašiti strahom, da je i njim, kano božjoj vojsci, postajati na strašnome mjestu, i da ljudskog ne plaše se suda! *Majčin jezik čini crkvu majkom!*“ (Ovaj krasni stih poslovičkom jezgrovitosti zbija u pet rieči ideju cieloga epa. Pa to je jedno od odličnih obilježja umjetničkome slogu našega svetčara, da dočim upotrebljava epsku zornu i jasnu, a zato ujedno izboritu potankost, često iznenadjuje izvanrednom kratkoćom u izricanju misli velika obsega i dosega). U ovom je vjersko-povjestnom epu slavni pjesnik, prema svome umjetničkome načelu — za istinu, za dobro i liepo —, prikazao po izbor najznatnije i najobilježnije povjestne činjenice, da svomu narodu, koji do tada nije imao ni pjesmice umjetničke o blagovjestnicih svojih, poda o njima ep dostojan jednostavnošću istine i iskrenošću uzvišenoga čućenja vjerskoga i narodnoga. Sastavna je ljepota ovoga epa medju inim u tom, kako se njeke sjajne misli i pjesničke slike — reć bi kao misli vodilje — ponavljaju jednako ili uz prikladnu preinaku na raznih mjestih epa, te mu čine krasan jedinstven vez; tako se uvodne sjajne slike, o krstu u Slavenstvu i o svetoj braći blagovjestničkoj, djelomice vraćaju na trima sgodnim mjestima u II.-om spjevu, gdje se slavi i bratska ljubav blagovjestnikâ, ka kojoj ih majka na oproštaju zaklinje svojom majčinom ljubavlju, pa taj motiv bratske ljubavi, da „brat brata nikad ne ostavlja“, — što pjesnik kaže i razumieva takodjer simbolički, za narode slavenske —, vraća se u III. spjevu na samrti Ćirilovoj, a dirljiv estetički suprotak onoj bratskoj svojtljivosti i nerazdružnosti čini u IV. spjevu nemilosrdna zlost Sveta i ljubave sveti Babilon. U V. spjevu Majčin

kad krsti i vjenča česki kneževski par, krasno ih uči i o nerazdružnosti bračne ljubavi. Drugi je vez među raznim čestmi ovoga epa uzvišeno pobožno čuvstvo, a tomu je i poseban izjav u posebnoj himni II. spjeva, kojoj je naslov „Hvalopjev“, a uvodne joj kitice kažu: „Krili mi se, krili, pjesmo roda moga, nebu pod oblake do višnjega Boga, razigraj, uznesi srca vjerna puka, da nam bude glasom djeda i unuka“. Liepo se prepliće epom i misao o odlici starohrvatskoga jezika u bogoslužju; tako u IV. spjevu kaže pjesnik: „Liepo moje primorje hrvatsko! Ponosi se, Senju na kamenju, ponosi se svojim starim pravom, povladjenim tisućom godinâ, a branjenim pobožnošću puka i njegovih svijesnih vladika“. Pa ovom mišlju, za ovo dobro, pjesnik i završuje svoj ep ovako: „S toga jedan glas je po narodu; glas se od *mog* otiskuje srca: kano što je Senju na kamenju, *tako* da je po svoj domovini: gdje se u nas slava božja pjeva, da slobodno majčin glas zamnieva, da u ime Cirila Metoda glas taj bude *svjetlom* milog roda“. Tako je naš slavljenik krasno proveo ovaj glavni motiv svoga epa: u međusobnoj svezi majka rodjena, majka domovina, i majka crkva; sve tri uče, svaka svojim glasom, jedno: ljubav.

O drugom povjestnom epu slavljenikovu, iz g. 1865., o „Nikoli Zrinjskom Sigetskom“, što da danas u pospjehu kažem, nego da je prvome epu vriednošću blizanać, ali osobac svojim herojskim sadržajem. Njemu će — mnogo godina kasnije — sliediti opet junački ep: „O banu Petru Berislaviću“. Krasna sveza obojih junačkih epa sa životom pjesnikovim pokazat će se za malo časa.

U upravnoj službi postade 1864. četnikom, a 1867. podrukoprnikom, te bude, nadstojnikom, knjižnikom

upravnom odjelu u Zagrebu. Tu, pokraj velikih službenih poslova, razvijaše ogroman pjesnički i prosvjetni rad, osobito pomože osnovati „Vienac“, kojemu i to ime dade te mu pri početku i tijekom više godina obstanak davaše cviećem i voćem svoga rukosada, pa i zagovorom svojim; jednako pomagашe Svetojeronimsko društvo, te proslavi društvo i sebe najpače poučnom uзор-pripoviedkom: „Učitelj Dobrašin“, kojom stavi harni spomen i otcu svome i istarskome rodoljubu biskupu Dobrili. Početkom sedamdesetih godina pomože i zaštiti svojim svjetom i ugledom mladje književnike, na čelu im Ivana Dežmana, kod obnavljanja Matice i pravilâ joj. Znamenito sudjelovашe više godina u odboru za hrvatsko glumište; ovome podavaše mnogo krasnih prievoda i nekoliko izvornih umotvora, a njeke glumce i glumice, što no do skora izadjoše na glas, upućivашe u krasno i čisto hrvatsko besjedjenje.

Svoju izvanrednu dobrotu prema narodu i ujedno odličnost svoju u obćenju najtanahnije vrsti pokaza i 1869. godine za putovanja Njegova Veličanstva Krajinom, bivši pridiljen previšnjoj pratnji, da bude posrednikom previšnjega obćenja s narodom. Iz vlastoručnoga opisa svetčareva spominjem, da je on onom prilikom „bio na audiencijah moliteljâ, pa u svakoj bolnici, u svakoj tamnici tumač svakoj želji i potežkoći i naviestilac carske milosti, a uzklci hvale i zadovoljstva tja i odbijenih molitelja kazivahu, da je pravu žicu pogodio; na oproštaju dostane se najviše naustične priznaje pred prisutnimi ministri i bude istom zgodom izvanredice imenovan pukovnikom izvjestiteljem kod glavnoga zapovjedništva u Zagrebu“. Visokimi redovi bješe odlikovan jur g. 1863. i 1864.

Na vršku svoga sjaja pokaza se njegovu upravničku

lice njegove pjesničke tvornosti —, kad mu bijaše g. 1871. i 1872. rukovoditi prielaz pukovnijâ križevačko-gjurgjevačke u prvu od Krajine nastalu županiju i pripremiti ondje prve ustavne izbore za hrvatski sabor. Uzorno svrši prvi posao, a kad mu glede drugoga posla uporno nalagahu, a on se uztrajno protivljaše, da bi predobivao narod za saborske izbore po nenarodnoj volji, on položi, žrtvovav svoju velikožupansku čast i steče za svu budućnost protivštinu onih, čijoj se volji on tada uzprotivio. Za njegovim primjerom listom se povedoše područni mu upravnici, na čelu im doglavnici i književni sljedbenici Bude pl. Budisavljević i Lav Vukelić; zaredaše izjave županije u njegovu čast i slavu, a kod izbora za sabor narod županije, dajući izgled svoj zemlji, listom izabra zastupnike po narodnoj volji, na čelu im Ivana Mažuranića, budućega bana. Tako on žrtvovanjem svojim izadje pobjednik u sukobu, u kojem stajahu uza nj dva idealna djevera: njegov prijašnji ep o junaku Sigetskom, i njegov budućí ep o junaku Petru Berislaviću, koji već tada u duši njegovoj čekaše da svane. To su sveze medju njegovom pjesničkom umotvorbom i životnim radom njegovim. Pri odstopu odlikovao ga Nj. Veličanstvo komturskim krstom reda Franje Josipa I.

Tada se nastani u Zagrebu na trajno i nastavi svoj obilni prosvjetni i književni, a napose pjesnički rad. Bivši dodieljen glavom zapovjedniku gjenearalu bar. Molinariju, opravi velik književni posao: prevede, stvarajući obilje stručnih rieči hrvatskih, djela znamenita za gospodarstvenu upravu Krajine: „Ob oskudici vode u gornjoj Krajini“, „O regulaciji Save“, „O Krasu gornje Krajine“. Uza to trajahu posljedice županovanju bjelovarskome. Vojskovođa Josip barun Filipović kad polažao u Bosnu, uzalud nastojao da

s njime ide i naš slavljenik, kako je nekoliko godina prije ban Mažuranić uzalud želio postaviti ga velikim županom na Rijeci. Služaše još pod zapovjednikom Franjom bar. Filipovićem. God. 1885. 1. prosinca, poslije 44 godine službe, stupi u mirovinu.

III.

Ali službeni mir bijaše njemu još podvostručen dragovoljni rad u pjesničtvu, znatan još i nedavnih godina pa i ove svetčane, pak rad u gotovo svakom području narodne prosvjete, rad u mnogih te struke društvi i časopisih, od prije postojalih ili na novo nastalih. Medju inim je nezaboravan njegov rad oko osnutka i napretka društva za „Plitvička jezera“, kojim je on krasnim soneti te inimi umotvori pro- nosio slavu, a prohodnost po čarnih im vidicah uvećavao vlastitom rukom ili nadzorom; nada sve divan bijaše njegov, u dobi od 82. do 87. godine, predsjednički rad za društvo „Hrvatskih književnika“, kojemu je on sam pribavio znatnu društvenu glavnicu gotovo nebrojnim pismenim zagovorom, počesto u duhovitu pjesničkom obliku.

Nebrojan i neprocjenjiv poklad pjesničkih mu umotvora, tijekom svih tih godina mira umnažan, zastupajući gotovo sve vrste i suvrste, koje poetika pozna, iz- nosio bi više od desetak svezaka skupna izdanja, koje što skorije izvesti dužnost je nas hrvatskih knji- ževnika i našega naroda. U taj skup spadaju — ne brojeći jur izdane dvie knjige sabranih djela — mno- gobrojne i mnogolike uzorne epske „Pričalice“, pa krasne lirske pjesme „Zvonjelice“ i „Krilatice“, pa refleksivne pjesme „Domišljaji“ i „Zagonetke“, pak pod imenom „Klanjalice“ i „Tužaljke“ mnogo-

pjesničkoga srca, jer su nikle iz žive samilosti ili saradosti njegove prema osobam ili događajem dostojnim njegova sućutja; slična su poriekla mnogobrojni njegovi „Proslovi“; nadalje su žarke pjesme „Vragolanke“, pa „Rugalice“, pak niz glumskih umotvora; zatim tridesetak krasnih pripoviedaka, većinom dokumenata života krajiškoga. Poseban odjelak činio bi niz putopisnih, pa šaljivih, pa još inakih beletrističnih sastavaka u prozi. K toj povorci od više svezaka izvornih pjesničkih tvorevina pridolazi još nekoliko svezaka prievoda: to bi bile dvie tri uzorne antologije iz svih slavenskih i svih glavnih zapadnih književnosti, i to po izbor pjesama i drama i pripoviesti. Doista: kako da se zahvalimo slavnome svetčaru za tolike darove, kojim broja nema kako ni evieću po polju? A da se nagoviesti dragocjenost njihova, podat ću prije konca još označje o dvjema epskim umjetninama iz posljednjih 20 godina slavnoga našega svetčara.

U svojoj 71. godini izdade prekrasan romantični ep „Ana Lovićeva“. Kostajnička povjestna predaja glede Ane Lovićeve bilježi, da je god. 1630. na Sv. Tri Kralja djevojka izdala Turkom kostajničke pobožnike, sakupljene u samostanskoj crkvi sv. Ane kod Kostajnice. Slavni je pjesnik malne 50 godina prije nego što pisa ovaj ep, sam gledao, služeći u Pounju, poimence u Divušah, kamo spada i Zrinj, — kako se na zboru sv. Kati Divuškoj zavjetuju ne samo kršćani nego i rišćani i moslemi. Ovaj od starine složni običaj spoji pjesnik s prikazom o onoj izdaji, a veleumno domisli psihologijske povode i potresne učinke izdaji Ane Lovićeve, pa povjestni prikaz spoji s obitelju Zrinovića; još prida lirski prikaz prirodnih krasota u Pounju. Tako

morna i požrtvovna čista ljubav vode borbu i tragički završuju. U tom je epu slavni pjesnik ujedinio svoje lirsko i svoje epsko veliko umieće, protkao ga svojim žarkim rodoljubljem, koje hoće složiti braću razvadjenu, i svojom ljubavlju za prirodne krasote, pa je lirici i epici podao pokretnost i potresnost dramskoga razvoja; tako je stvorio velepjesan, — jedinu takova sastava u našoj knjizi, jedinu i umiećem raznolika metra: u dvadeset spjevâ epa to kratkih to duljih dolazi gotovo u svakom drugačiji metrički oblik, svaki prilagodjen sadržaju spjeva, a svaki po izvoru narodan.

U pospjehu mi je prieći na ep iz 76. godine slavljenikove; to je junački ep o Petru Berislaviću, Trogiraninu, slavnom biskupu, rodoljubnom banu državniku i vojskovođi iz početka 16. vieka. U epu su spojeni s povjestnom istinom mnogi dirljivi odjeci vlastitih pjesnikovih doživljaja, čuvstava i čina. Poslije krasna projemija crta se državnički rad Berislavićev, bezuspješna ponuda njegova, da bi Dalmaciju opet izvojštio od Mletaka; zatim stradanje hrvatskih zemalja od Osmanlija za Petrova prednjaka na banstvu, nejunaka tudjinca, pa nastup Petrov na banstvo uslied obćega narodnjega zahtjeva, pa njegove odluke za obranu domovine i u tom smjeru znamenito njegovo historijsko pismo papi; onda jezgrovit i slikovit, stručnjački i ujedno pjesnički opis prve banove pobjede nad Turci kod Dubice. Prije bitke a poslije službe božje, krasan je govor banov hrvatskoj vojsci; iz njega spominjem ove stihove: „Pozdravljam vas, božji boriooci, zaklinjem vas, hrvatske junake: kad zabieli sutra zora biela, da mi i vi osvanete vedri, svi na mahu bodri pregaoci, svi si obraz gotovi osvjetlat, pa da hrabri jurite mi napried, nikada mi da ne uzmičete, svi da svuda udarate složno,

I' tako stradat uza svoje, a junaci, koji brane svoje, mriet za svoje nikad se ne boje". U opis bitke dubičke umetnuta je, krasnim estetičkim suprotkom, idilna slika milotne prirode u onom kraju, po vlastitom pjesnikovu očigledu, ovako: „Dotle biskup i ban Berislavić brdinama Majurskim na vršku prilike je uzeo razmatrat silnoj borbi, svojim prvinama, pak je gledô miran, gdje se ravan Posunjska svjetluca biser-rosom po grmlju i travi, kuda sežu prve sunca zrake; gledô, te mu mililo se, kako bielovačka, gradunska se brda sutonice iz prieka zelene; Berislavu vojvodi nad glavom uzdigla se ševa u zrak božji, nad njom glasno trepeće, pjevua, iz grma se čuje kosov zvižduk, sva se narav, reko bi, veseli: vedar, tih je to svanutak dana". Ali u suprotku s prirodnom idilom nije samo bitka, nego i biedno stanje tamošnjega puka, što pjesnik opisuje dirljivo i ujedno s klasičnom jednostavnošću, ovako: „Ali nigdje ponad zaseokom ni pramečak dima ne diže se: kud se Osmani slegnu taboriti, nema ondje daška živoj duši, nema bielu ognjištnome dimu laganoga pramanja po zraku; pak se snuždi Berislavić bane, što mu narod hrvatski jadovit u toj krasnoj plodnoj postojbini nema kada težati niti žeti, — kad li onud pljačkat uzmu Turci, nema sviet se drugamo zaklonit, već na gorske glavice i kose, gdje pod vedrim nebom a bez ognja te u strahu danuje i noći". Poslije pobjede, s koje bana slave domovina i Rim i kralj, crta pjesnik, iz svoga bića i iz bića krajiških znanaca svojih, pravo junačko držanje banovo ovako: „Berislavić s pobjede se prve, sa slavlja se ne pomami junak, ne vrže si tek na čelo vienac, ne ponese čela svog visoko, veće brižljiv, strpljiv na mukama, udruži se junačke u posle s Blagajima, Zrinskim, Frankopanma". Nižu se i drugi hrvatski junaci, pa zatim

meće na oči i na dušu tadanje doba, te ga gledamo i ćutimo, kao da je sada, ovako: „Da se komu bratu sadašnjiku stanu redat nebeskom po svodu te pred očma prolaziti mimo oni dani, oni crni dani nesretnog nam hrvatskoga roda: svakom bi se činilo za cielo, da vjekovit to je gruh oluje, sve jednako tek da grmi, gruva, da se ozgor razbi oblak suzâ, čemerom se ozdo nadu more, da nebesa na zemlju se ore, da je smak to ovog svieta biela. Sva ta grozna tutnjava, oluja, ljudski jauk i pomaganja je, nit je igdje nadi pavedrine. nit je igda oduška im strepnji; narod trne, obeznadjuje se, čemer pije, žuki krušac ije“. Ipak slavni ban ne klonu, nego 1517. po drugi i treći put pobiedi Osmane kod Jajca, i steče još veće slavlje u svietu. U V. spjevu vršak epa prikazuje bana državnika, rodoljuba i njegov plameni te k nebu vapeći obtužbeni govor u krunskom vieću, gdje kaže zavidnikom svoje slave i ovo: „Ali meni nije do te slave, već ja ljubim svoju otačbinu, te što žarče stradalicu ljubim, to vas više krivim, što joj zlobni radite u zator“. Osobito je dirljiv, po svojem subjektivnom izvoru, monolog Berislavićev u početku peripetijskoga spjeva, pošto je ostavio ono vieće, pa se prema povratku kući: „Idem, idem ja na dužnost svoju, u drugu se vraćam otačbinu k sinjem moru pod svod neba sinjeg. Idem, idem ja na dužnost svoju, pošto prečoj dužnosti se ozvah, pošto u spas ubogoj domaji istinu im živu smjelo rekoh, u brk rekoh i ne trenuh okom. Bijah sebi, narodu si dužan tako radit, te odlanulo mi . . . možda će ipak . . . na moj vapaj bolni, sviet se vesnut te zabelit zora zajedničkom hrabromu pregnuću, uboge nam domovine spasu, granuti joj sunašce slobode.“ Završni spjev obasjava pjesničkom apoteozom povjestni događaj kod Korenice pod ličkom Pliešivicom. — Poezija je toga epa snajajnići realnost

s idealnošću, kao ona zanosna ljestva u bibliji: stoji na zemlji a seže k nebu.

Posljednja ovdje napomena pjesnikovih stihova neka bude iz uvoda „Ane Lovićeve“, gdje se čuvstvo za milotu prirode u Pounju spaja sa žarom rodoljubnim, a to su uspomene pjesnikove iz mladosti, obnovljene boravkom mu tamošnjim pod stare dane, ovako: „Divno ti je pogledati, na pogledu blažen stati, Pounje ti gdje od Dvora zaklonjeno nizom gorâ stiesnilo se ono malo, pak se niže širit stalo!“ . . . „Pa sunčanu gle u zlatu nizvodice s kraja lieva na brdeljku svetu Katu; jabuka joj s tornja sieva, zid se bieli, krov crljeni, oko hrama bus zeleni; Divušâ se nizu bliže dvor do dvora redom niže, strúgom svojom bistra tuda Una žuri se i krivuda, dolom uz nju, diljem lijâ, dozrio se klas lelija!“ . . . „Uno hladna, ti me nosi Divuškoj mi sa dna kosi, kud mi mašta opet liti, kako svet će povod biti na pogledu svete Kate, crkve vidne, rodu znâte, gdje si braća viera triju istom nadom srca griju, istom u se Bogu mole isti traže liek od bóle, ne na zemlji, već na visu; istom hramu zavjetni su.“ . . . „Tuda tragom Zrinovićâ čudjah im se veličini, sjaju, moći i vrlini te sokolstvom tiem se tićah videć, gdje je Hrvat svikô shrvat vazda, smoc toliko!“

*

Smjer u svemu prosvjetnome radu velikoga svetčara, napose u književnom, u pjesničkom, bijaše i sad je: sveukupnost i zajednost čudoredna, rodoljubna. Iz njegovih književnih djela i životnih čina može se sastaviti nauka o zdravlju, o čudoredju, o ljepoću i umotvorju, o goju prirode, o temeljih obiteljskoj, građanskoj, vojničkoj, državnoj čestitosti i blagoti, o načelih umjetničkoga goja skladna s narodnim bićem

i koristna njegovu svakome napredku. Ta njegova nauka, zbijena u kratke dvie rečenice, bila bi ono pitanje Tolstoga: „O čem ljudi živu“, a odgovor: „o duševnom kruhu, o dobroti“. Podajte taj kruh — nastavlja nam govoriti život svetčarev — podajte taj kruh svome narodu, i vjekovat će on i vi s njim.

Takova duševnoga starješinu svoga okružuje hrvatski narod s najvećom zahvalnošću i ljubavlju, želeći umnome vodji svome, da još mnogo godina proživi zdravo i veselo; takova okružuje ga njegova plemenita porodica, u čijoj sredini sja mu Aurora musis amica, u smislu i običnom i osobitom; pjesniku pomoćnica zora — plemenita kći gospodjica Zora. Hrvatski narod, skupa sa bratskim plemenima okružujući slavnoga starješinu, pobožno sluša njegov sveobsežni nauk, kojemu je cjelokupan izjav jedna, na njegovih usnah premilo lebdeća riječ: domovina; a iz sve domovine, jednoglasice, duševnim glasom vraća se k njemu ona pjesma, koju je on bio dao narodu za slavlje njegova vojvode, pjesma „Ljubimo Te, naša diko!“

IV. Čestitke.

A. Brzojavi.

Banjaluka: Dičnomu Nestoru hrvatskih pjesnika, posljednjemu Ilircu k proslavi 90. rođendana šalje najtoplije čestitke i pozdrave zahvalna — Jagoda Truhelka.

Bar: Prigodom Vaše 90-godišnjice primite iskreno čestitanje starog prijatelja i štovatelja. — Milinović.

Beč: Povodom Vaše 90-godišnjice blagoizvolite primiti kao pjesnik i pisac, kao odličan Hrvat, kao osobit prijatelj istarskih Hrvata najiskrenije čestitke odanih i zahvalnih štovatelja zastupnika — Spinčića, Mandića.